

Галаган Олександр Іванович,

професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент;

Письменний Дмитро Петрович,

професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, професор

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ

На сучасному етапі реформування кримінальної юстиції в Україні як в демократичній та правовій державі, особливої актуальності для кримінальної процесуальної науки та правозастосовної діяльності набуває проблема доказування в конкретному кримінальному провадженні.

Доказування у кримінальному провадженні – це здійснювана у встановленому законом порядку процесуальна діяльність, що полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження (ч. 2 ст. 91 КПК України).

Процедура кримінального процесуального доказування має бути, з одного боку, такою, щоб створити належні умови для встановлення обставин кримінального правопорушення, з другого – має гарантувати дотримання прав і свобод учасників кримінального провадження. Забезпечується це за рахунок здійснення доказування відповідно до встановленого законом порядку здійснення кримінального провадження в цілому та проведення окремих процесуальних дій [1, с. 178–179].

Як відомо, починаючи з 01 січня 2020 року вводиться досудове розслідування у формі дізнання кримінальних проступків. З цією метою законодавець вводить нових учасників кримінального провадження зі сторони обвинувачення: керівника органу дізнання (ст. 39-1 КПК), дізнавача (ст. 40-1 КПК), а також вводить нові статті: 298-1–298-5 КПК, які стосуються особливостей досудового розслідування кримінальних проступків [2].

Частина 2 ст. 298 КПК передбачає, що досудове розслідування кримінальних проступків (дізнання) буде здійснюватися згідно із загальними правилами досудового розслідування, з урахуванням положень глави 25 КПК України.

До внесення відомостей про кримінальний проступок до Єдиного реєстру досудових розслідувань допускається проведення окремих дій, передбачених ч. 3 ст. 214 КПК. В цій частині ст. 214 КПК вказується, що для з'ясування обставин вчинення кримінального

проступку до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань може бути: 1) відібрано пояснення; 2) проведено медичне освідування; 3) отримано висновок спеціаліста і знято показання технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; 4) вилучено знаряддя і засоби вчинення кримінального проступку, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей.

У невідкладних випадках до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань може бути проведений огляд місця події (відомості вносяться невідкладно після завершення огляду).

Вважаємо, що огляд місця події необхідно проводити і в тому випадку, коли є ознаки вчинення кримінального проступку.

Законодавець розширив перелік процесуальних джерел доказів, за рахунок віднесення до них пояснення осіб, результатів медичного освідування, висновка спеціаліста, показань технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису. При цьому, при проведенні дізнання також докази можна отримати з джерел, передбачених ст. 84 КПК.

Таке однобоке розширення процесуальної діяльності однієї з форм досудового розслідування (дізнання) на противагу іншій формі, а саме досудовому слідству, на наш погляд, надає перевагу дізнанню. Адже одночасно встановлено, що названі процесуальні джерела доказів можуть бути використані під час розслідування злочинів тільки на підставі ухвали слідчого судді, яка постановляється за клопотанням прокурора. Тобто для того, щоб отримати пояснення осіб під час слідства слідчому треба звертатися до прокурора з відповідною пропозицією. Якщо мова йде про спрощення порядку розслідування, то воно повинно стосуватися, на нашу думку, не тільки дізнання, а і досудового слідства.

У ст.300 КПК визначено, що під час досудового розслідування кримінальних проступків дозволяється виконувати всі слідчі (розшукові) дії, передбачені КПК, та негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені ч. 2 ст. 264 та ст. 268 КПК, а також відбирати пояснення для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку, проводити медичне освідування, отримувати висновок спеціаліста, що має відповідати вимогам до висновку експерта, знімати показання технічних приладів і технічних засобів у провадженні щодо вчинення кримінальних проступків, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, вилучати знаряддя і засоби вчинення кримінального проступку, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей, до

внесення відомостей про кримінальний проступок до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Що стосується таких дій під час досудового розслідування кримінальних проступків є певні питання. По-перше, доказування здійснюється стороною обвинувачення, до якої тепер і будуть віднесені дізнавач та керівник органу дізнання шляхом проведення слідчих (розшукових) дій (ч.2 ст.93 КПК). А в вищезазначеній статті вони визначені як «інші дії під час досудового розслідування кримінальних проступків», тобто природа цих дій не визначена. По-друге, чим відрізняється у даному випадку висновок спеціаліста від висновку експерта (оскільки він повинен відповідати одним і тим же вимогам). Тільки тим, що він може з'явитися до внесення відомостей до ЄРДР? Тоді можливо слід було передбачити можливість проведення експертного дослідження до внесення відомостей до ЄРДР.

Стабільність законодавства – це і мрія законодавця і правозастосовувача. Але ця мрія нездійсненна тому, що як стверджує відомий французький правознавець Р.Кабріак, кодекси починають старіти одразу після їх прийняття [3, с. 182].

Це певною мірою стосується КПК України, який був прийнятий 2012 року, але не зміг врахувати можливих змін в економічній, політичній, соціальній та інших сферах життя суспільства.

Значимо, що досягнення повної ефективності процесуальних приписів неможливо без забезпечення стабільності кримінального процесуального законодавства, адже протилежне може призвести до порушення його системних зв'язків та зумовити низьку ефективність правового регулювання. Поспішні та безсистемні дії законодавця знижують якість процесуального закону. Зокрема, це стосується і досудового розслідування кримінальних проступків. Так, зміни до статей 38, 170, 214, 218, 243, 244, 298, 300, 301 КПК України тільки засвідчують вищезказане.

Таким чином, стабільність кримінального процесуального закону прямо пропорційна його якості, що своєю чергою є складовою належної правової процедури (ст.2 КПК).

Список використаних джерел

1. Кримінальний процес : підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін. ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків : Право, 2013. 824 с.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України № 2617-VIII від 22 листоп. 2018 р. *Голос України*. № 79.

3. Кодифікація / Кабріак Р. ; пер. с франц. Л. В. Головки. М., 2007. С. 182.